

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд на тема:

"Връзка между характеристиките на личността, самоуважението и удовлетвореността от работата"

Автор: Зебиде Ибраими, докторант на самостоятелна подготовка в Югозападен университет „Неофит Рилски“, за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2 Психология (Трудова психология и професионална психодиагностика)

Научен ръководител: доц. д-р Русанка Манчева

Член на научно жури: проф. д-р Даниела Тасевска

1. Данни за дисертанта.

Докторантката Зебиде Ибраими успешно е преминала обучението си в ОКС – бакалавър и ОКС – магистър във факултета по психология на университета в Тетово „Фадил Сюлеймани“.

Понастоящем тя е на преподавателска длъжност във Философски факултет и е титуляр на учебните дисциплини Клинична психология, Въведение в психопатологията, Медицинска психология, Психология на личността, Комуникационна психология.

Има общо 12 участия в международни конференции и публикувани статии в международни списания.

Професионалните ѝ цели са в основата на зачисляването ѝ като докторант на самостоятелна подготовка в областта на трудовата психология и професионалната психодиагностика, към катедра „Психология“ при ЮЗУ „Неофит Рилски“. Тема на докторската дисертация е "Връзка между характеристиките на личността, самоуважението и удовлетвореността от работата".

2. Данни за докторантурата.

Прегледът на постъпилата документация на Зебиде Ибраими, докторант на самостоятелна подготовка в „Неофит Рилски“ удостоверява, че предложените за рецензиране материали са прецизно изготвени и съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България, по процедурата не се констатира нарушение. Докторантката работи по своя дисертационен труд в указания срок и след обсъждане в Катедра „Психология“ на Философски факултет на ЮЗУ ѝ е разкрита процедура за публична защита.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

В дисертационния труд е разгледан актуален проблем, обвързан с един от най-значимите феномени от житейската биография на съвременната личност, а именно удовлетворението от работа.

В анализа на теоритичните постановки по проблема Зебиде Ибраими фокусира вниманието си върху влиянието на академичната среда за осмисляне на алтернативите за професионална реализация и смисъла на трудовите отношения в контекста на ключовите за личностната идентичност корелати: самоуважение и удовлетвореност от работа.

Зебиде Ибраими открива изследователски мотив да открие връзката между няколко психични феномена, с акцент върху мотивацията на работниците за постигане на успех и удовлетворение от свършената работа, но същевременно и влиянието на характеристиките на личността върху това. В дисертацията личностните характеристики са представени като предиктори на самоуважението и удовлетвореността от работата на индивида.

Оригиналноста на труда се изразява в полемизирането на поставените въпроси в съвременния образователен контекст на частните университети на Северна Македония. Като потребители на кадри те поставят акцент върху знанията, уменията и компетенциите на преподавателите, но и се стремят да създадат конкурентна работна среда с университетите от държавния сектор. Акцентирайки върху този факт Зебиде Ибраими си поставя задачата да изследва зависимостта между трудовото присъствие и самооценката на преподавателите в частните университети по отношение на тяхното самоуважение и удовлетворението им от работата, сравнени с тези на преподавателите в държавните университети.

В съдържателната си организация дисертационната работа включва увод, три глави, заключение, приноси и 3 приложения. Текстът е в обем от 124 страници, в който са включени 31 таблици, 14 графики, 2 хистограми и 3 фигури. Цитираната литература обхваща 225 заглавия, на български, македонски и английски език. Коректно са указани и изпълваните в изложението интернет-позовавания, които са съдържателно съответни на дискурса на дисертационния труд.

По своите съдържателни параметри текстът е стилистично оформен, съобразно приетите изисквания за подобен тип научна разработка и може да се приеме като добре композирано научно изследване, с оглед на критериите репрезентативност на

извадка, методология на емпиричното изследване и инструментариум за статистически анализ.

Уводът разкрива актуалността на избория за научен анализ проблем и аргументира мотивацията на докторантката за избор на темата.

В първа глава: *Личност и трудови отношения, средата като форма за тяхната реализация*, Зебиде Ибраими търси качествени аргументи за актуализиране на идеите в съвременния преглед на теоретичните постановки при дефиниране на основните понятия „личност“ и „професия“. Докторантката адекватно презентира научните перспективи в обследването на корелацията на „личност-работа-самоуважение-удовлетвореност от работа“.

Текстът впечатлява с аналитичната си дълбочина и с уменията на докторантката многопластово да проследява динамиката в посочената релация. Проличават задълбочеността и отдадеността на Зебиде Ибраими към проблема, както и уменията ѝ да синтезира научен текст, което придава завършеност на научното изложение.

Детайлно представеният научен анализ на психологическите подходи, изясняващи връзката между личностните черти и професията представлява добра теоретична база за въвеждане на конструкта „удовлетвореност от работата“ като условие на актуализиране на самооценката относно професионалната реализация през фокуса на самоуважението.

Достатъчно задълбочено и критично са теориите, свързващи удовлетвореността от работата с други психични феномени като: техническа и функционална компетентност (способността за непрекъснато прилагане и развитие на уменията в дадена област); обща управленска компетентност (способността за управление на човешките ресурси в организацията за постигане на резултати); автономия и независимост (възможност за избор при определяне на задачите и дейностите); сигурност и стабилност (възможност за финансова стабилност и сигурност в работата); творческо предприемачество (предизвикателството за създаване и развиване на собствено начинание); посветеност на кауза (възможността да се постига нещо в полза на другите); чисто предизвикателство (възможността да се постигат много високи цели); стил на живот.

Втора глава *„Организация и дизайн на проведеното психологично изследване“* поставя на фокус стремежът на Зебиде Ибраими да изследва компонентни връзки, които създават една по-обща представа на личностните измерения на работната позиция на хора в определена организационна среда, каквато е университетската. В своята перспектива емпиричното изследване

е с ориентация да установи степента на влияние на определени психични конструкта върху социалните аспекти на организационната среда.

Централната изследователска цел на Зебиде Ибраими е да изследва връзката между измеренията на личността с аспектите на самоуважението и удовлетвореността от работата (заплата, развитие, управление, ползи, награждаване, работен процес, колеги, естество на работа и комуникация) при университетски преподаватели, работещи в държавни и частни университети в Република Македония. Тази целева формулировка убедително потвърждава констатацията, че докторантката притежава не само добра теоретична подготовка, но и изследователски умения да дискутира избрания проблем концептуално като стеснява неговия дискурс постепенно до избрания обсег и така успешно рамкира неговия емпиричен психологически анализ, съобразно целите на собствена изследователска програма.

Емпиричната програма визира съдържателно целите, задачите и дизайна на провеждане на психологичното изследване. Прецизно са дефинирани процедурите по доказване на водещата хипотеза, ранжирана в шест работни хипотези. Изследването е в обхват от 300 участници. Извадката е равнозначна на броя във всеки университет - 150 изследвани лица от държавния университет (67 (44,67%) са мъже и 83 (55,33%) жени) и 150 респонденти от частен университет (82 (54,67%) са мъже и 68 (45,33%) са жени), а броят на длъжностите, заети от респондентите (асистент, доцент, професор) са с разпределение: 50 асистенти, 50 доценти и 50 професори в държавен университет и същото съотношение в частния университет. В изследването типа преподавателска длъжност не е включена като променлива, за разлика от годините трудов стаж и пола.

Комплексният характер на методическия инструментариум, включва следните психологични тестове: *Скала за изследване на Петфакторния модел на личността (Big Five Inventory)*; *Въпросник за самоуважение на Розенберг* и *Тест за изследване на удовлетвореността от работата (JSS)*. Трите инструмента са адаптирани към условията на Република Северна Македония от Скопския институт по психология и осигуряват надеждността на емпиричната програма в две насоки:

1. Дефиницията на зависимите и независими променливи.
2. Статистическият анализ на получените данни.

В **трета глава** „Анализ на резултатите от проведеното психологично изследване“ се представя качествената и статистическа обработка на емпирично събрания масив от данни.

Обобщавайки целеположените маркери на емпиричната програма, докторантката прецизно конкретизира анализа на резултатите.

Ходът на анализа е в съответствие с теоретичния модел на изследването и разработения емпиричен дизайн. Критериите за презентация на емпиричните интерпретации и техният качествен анализ по изследваните психични величини добре представя динамиката на индикаторите преди и след провеждане на психологическото изследване, като подходящо ги онагледява графично и таблично.

Считам, че формулираните от проведеното изследване изводи са адекватни обобщения на получените от емпиричната програма данни, както и че са адекватни на акцентите от теоретичното изложение. Изказвам убеждението си, че в своята емпирична постановка разработката притежава практико-приложни достойнства, актуална е и обогатява разбирането за зависимостта между личностните характеристики, самоуважението и елементите на удовлетвореността от работата.

Като част от структурната организация на дисертационния труд **ЗаклЮчението** систематизира постигнатите на теоретико-приложно равнище изводи по издигнатата водеща хипотеза.

Приложеният към документите **Автореферат** на дисертационния труд адекватно отразява основните положения при разработването на темата на дисертацията.

Изразявам съгласие със самооценката на докторантката Зебиде Ибраими относно формулираните приноси, резултат от нейната научно-практическа дейност по аргументирането и доказването на хипотезата и подхипотезите на теоретико-приложното изследване.

4. Научни приноси.

Като член на научното жури коментирам приносите на дисертационния труд по следния начин:

✓ Сполучливо е изложена методологията на теоретико-емпиричното изследване – структурно обособено в прилагането и анализа на резултатите от трите инструмента, които взаимно се обуславят и логически изграждат концептуалната рамка на дисертационния труд.

✓ Използваният изследователски инструментариум на проведеното психологично изследване постига:

- конструктивно и полемично анализиране на състоянието на поставения проблем в научната литература;

- адекватно операционализиране на емпиричен дизайн за проследяване на зависимостта между характеристиките на личността, самоуважението и удовлетвореността от работата;

- целесъобразно систематизиране на съвременни научни постановки, относно обусловената динамика на процесите при професионалната реализация на работещи в академична среда и усещането за личностна значимост, през фокуса на феномена удовлетвореност от работа;
- оперативно синтезиране на данни, изведени чрез адаптирани към културния контекст методи на проучване и анализ;
- статистическа обработка и обективно интерпретиране на емпирични данни, базирани на сравнителен анализ.

5. Бележки и препоръки.

Би било добре докторантката Зебиде Ибраими да продължи изследванията си в избраното поле на приложна дейност.

Другата ми препоръка е дисертацията да се публикува като монографичен труд, защото получените данни биха заинтересували немалка част от специалисти.

6. Публикации и участия в научни форуми.

Представените от докторантката пет публикации тематично са обвързани разглеждания в дисертационното изследване проблем. Добро впечатление прави, че три от тях са на английски език и са публикувани в престижни специализирани издания. Допълнително Зебиде Ибраими е представила и обстоен списък от публикации и научни участия, които свидетелстват за нейния задълбочен научен интерес към избраната проблематика.

7. Заключение.

На основата на изложените констатации върху прегледа на дисертацията "ВРЪЗКА МЕЖДУ ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА ЛИЧНОСТТА, САМОУВАЖЕНИЕТО И УДОВЛЕТВОРНОСТТА ОТ РАБОТАТА" давам своята ПОЛОЖИТЕЛНА оценка за достойнствата на труда и препоръчвам на Зебиде Ибраими да се присъди образователната и научна степен „ДОКТОР“ в област на висше образование: 3. Социални, правни и стопански науки, Професионално направление 3.2 Психология (Трудова психология и професионална психодиагностика).

11.09.2020г.
гр. В. Търново

Подпис:
(проф. д-р Д. Тасевска)